

**Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет
Наукове товариство анатомів, гістологів,
ембріологів та топографоанатомів України**

ЗБІРКА ТЕЗ ТА СТАТТЕЙ
науково-практичної інтернет-конференції
з міжнародною участю

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ
МЕДИКО-ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ**

ПОЛТАВА
19-20 жовтня 2023 року

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

В умовах сьогодення випускники медичного вищого навчального закладу, повинні володіти достатнім рівнем комунікативної компетентності, що є обов'язковою складовою у процесі професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентноспроможних лікарів. Успішність фахівця в медицині визначається професійними знаннями й навичками, досвідом і лікарською етикою, а також вмінням реалізувати їх у власній діяльності за рахунок певних особистісних якостей [4].

Актуальним постає питання розвитку комунікативних здібностей, знань і навичок лікаря ще на етапі навчання у вищій школі, адже цей період виявляється чутливим для формування необхідних професійно важливих якостей і компетентностей, індивідуального стилю професійної діяльності.

Вважається, що оволодіння професійною комунікацією і мовою фаху відбувається автоматично, під час опанування навчальних дисциплін.

Сучасний процес формування професійної компетентності майбутніх лікарів передбачає практичне оволодіння вміннями здійснювати усне і писемне, вербальне й невербальне професійно-ділове спілкування з урахуванням норм сучасної української літературної мови, вміння передавати набутий досвід, досягати взаєморозуміння в колективі. Комунікативна компетентність виступає одним з основних факторів позитивного іміджу фахівця, сприяє його успішній самопрезентації.

Невміння моделювати і самопроекувати професійну комунікацію загалом негативно впливає на якісні зміни в медичній сфері держави. З огляду на це комунікативна підготовка майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах потребує особливої уваги.

Ефективна комунікативна компетентність включає в себе здатність ефективно отримувати інформацію, її аналізувати та оперативно передавати співрозмовнику, досягати поставленої мети шляхом його переконання й спонукання до дії, отримувати додаткову інформацію про психоемоційний стан партнера на основі невербальних сигналів та прогнозувати його реакції, керувати своєю поведінкою в спілкуванні тощо [1, 4].

У психолого-педагогічній літературі немає загальноприйнятого визначення поняття «компетентність». Найчастіше компетентність визначають як «ефективність», «досягнення», «володіння», «розуміння», «успішність», «результативність» і «якість» [3].

Більшість дослідників трактує комунікативну компетентність лікаря як засновану на комунікативних здібностях, вміннях і знаннях, інтелектуально й мотиваційно обумовлену соціально-професійну характеристику, що дозволяє лікарю самостійно й відповідально реалізовувати ефективні й адекватні комунікативні дії в конкретних ситуаціях міжособистісної взаємодії [4, 9].

Професія лікаря належить до професій у системі «людина – людина» та пов'язана з високою частотою міжособистісних контактів (80 % робочого часу лікаря передбачає усне чи письмове спілкування), необхідністю швидко діяти в екстремальних ситуаціях та ухвалювати життєво важливі рішення, психоемоційними перевантаженнями тощо.

Комунікативна компетентність розглядається як сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах та з різними комунікантами, а також уміння їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта і адресата. Сформованість цієї якості у майбутніх лікарів передбачає володіння мовленнєвими уміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення комунікації [3].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що феномен комунікативної компетентності розглядається крізь призму спілкування як процес, що породжує спільність людей (М. Каган); спілкування як діалог (М. Бубер, М.Бахтін, Г.Батищев, М.Хайдегер, К.Ясперс). Комунікативну компетентність майбутніх фахівців, досліджують у таких аспектах: як особистісну якість і поведінку, що виявляються у взаєминах (Б. Ананьєв, Г. Андрєєва, М. Качан, О. Леонтєв, А. Реан, В. Шепель та ін.); необхідний складник комунікативної культури (Н. Кузьміна, А. Маркова, С. Ромашина та ін.); здібність особистості (В. Гаркуша, Л. Петровська, К. Платонов та ін.); здатність швидко орієнтуватися в ситуації спілкування, що спирається на комунікативний досвід індивіда (Ю. Ємельянов, С. Бахтєєва та ін.); уміння вступати в комунікацію (М. Коломoeць, Н. Кузьміна, В. Пилипівська та ін.); інтегральну якість особистості, що синтезує загальну культуру спілкування та її виявлення у професійній діяльності (С. Ромашина, І. Ромащенко, В. Черевко та ін.).

Набута комунікативна компетентність медика – це також реалізація певної (визначеної) сукупності комунікативних знань, умінь, навичок, норм, ціннісних орієнтирів у професійній діяльності особистості, її творчого потенціалу, це здатність фахівця ціннісно й осмислено досягати спільності позицій з колегами і

пацієнтами на основі вироблення стратегій взаємодії, прийняття і розуміння іншої людини.

Оволодіння комунікативною компетентністю в медицині передбачає засвоєння таких складових елементів, як ініціація спілкування, збір інформації, роз'яснення та планування діагностичних і лікувальних процедур, завершення розмови, хоча не меншого значення набувають встановлення довірчих стосунків, структурування комунікації, застосування різних комунікативних методик з метою забезпечення терапевтичного впливу на пацієнта.

Фахова лікарська діяльність має ряд специфічних особливостей, і її успішність визначається не тільки професійними знаннями і навичками, а й уміннями реалізувати їх у своїй діяльності за рахунок розвитку професійних якостей особистості. Праця лікаря характеризується тим, що істотне місце в ній займає значна кількість міжособистісних контактів. У діяльності лікаря комунікативна компетентність обумовлює ефективність спілкування з пацієнтами, їх родичами, колегами, тощо. Це така комунікативна взаємодія, яка сприяє успішному вирішенню проблем учасниками комунікації; забезпечує досягнення цілей спілкування з оптимальними витратами і призводить до досягнення взаєморозуміння між партнерами по спілкуванню.

Комунікативна підготовка майбутніх лікарів являє собою складну, впорядковану, цілісну, динамічну систему, що функціонує відповідно до мети, завдань та принципів діяльності вищої школи, спрямовується на формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, системи їхніх знань, умінь та навичок, розвиток творчого підходу до організації майбутньої професійної діяльності і підпорядковується меті формування в майбутніх фахівців готовності до здійснення такої діяльності [6].

Навчання на основі комунікативного підходу передбачає руйнування психологічних бар'єрів у системі «викладач-студент» й підвищення зацікавленості у комунікації [2].

Відповідальність за розвиток здібностей ефективного спілкування майбутнього лікаря в процесі навчання в умовах медичного вищого навчального закладу лежить на педагогічному складі кафедр, які викладають дисципліни гуманітарного та клінічного профілю, направляючи свої зусилля на розвиток у здобувачів освіти здатності до емпатії – природнього, довірливого, відкритого спілкування та поведінки; толерантного відношення, конструктивності – здатності позитивно сприймати і запобігати, або раціонально вирішувати конфліктні ситуації; навичок співпраці – вміння працювати «в команді», взаємодії з іншими людьми без утиску їх прав та інтересів. Критерієм підвищення рівня розвитку відзначених професійно значущих якостей майбутніх лікарів можна вважати здатність до прийняття самостійних рішень і

усвідомлення відповідальності за їх наслідки, а також аналіз і самоконтроль особистісного розвитку [3]

У комунікативній підготовці майбутніх лікарів виявляють себе такі взаємопов'язані функції: освітня, виховна, розвивальна, інтегративна, організуюча та інші, спрямовані на забезпечення цілості педагогічного процесу, перетворення комунікативних знань у стійкі переконання і практичні дії, максимально повного розвитку комунікативних здібностей, нахилів, інтересів, активної фахової і соціальної адаптації студента-медика [5, 8].

У сучасній педагогіці вищої школи для забезпечення успішності педагогічного процесу та комунікативної підготовки використовують різні наукові підходи. Можна визначити наукові підходи до формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів: системний, компетентнісний, комунікативний, діяльнісний, гуманістичний та інші

Системний підхід – забезпечує аналіз самостійних елементів системи не ізольовано, а в їхньому взаємозв'язку, у розвитку й функціонуванні. Як система, комунікативна підготовка майбутніх лікарів має свою цілісну структуру, яка розкриває характер взаємодії її елементів.

Діяльнісний підхід вимагає створення таких умов, щоб здобувач освіти був суб'єктом пізнання, діяльності та спілкування.

Особистісно-орієнтований підхід вимагає визнання унікальності особистості, її інтелектуального і морального потенціалу, права на повагу.

Комплексний підхід це – різновид системного і структурного підходів, але відрізняється від них тим, що об'єднує різнорідні фактори: єдність цілей і напрямків виховання; врахування різних факторів впливу.

Компетентнісний підхід – передбачає аксіологічну, мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну та інші складові та результати навчання і виховання, і впливають не лише на формування знань, умінь, навичок, а й на досвід емоційно-ціннісного ставлення, забезпечує цілісне бачення здатності фахівця до професійної діяльності.

Гуманістичний підхід – один з найактуальніших у сучасній вітчизняній освіті, оскільки гуманізація освіти – це орієнтація освітньої системи на розвиток і становлення відносин взаємної довіри та співробітництва в навчально-виховному процесі. Гуманізація освіти обумовлена глобальними перспективними змінами, що відбуваються в сучасному світі та, зокрема в освітньому просторі.

Комунікативний підхід спрямований на одночасний розвиток основних мовних навичок (усної та письмової мови, граматики, читання й сприйняття на слух або аудіювання) у процесі живого, невимушеного спілкування. Лексика, граматичні структури, вислови подають студентів в контексті реальної

професійної та емоційної ситуації, яка сприяє швидкому й міцному запам'ятовуванню навчального матеріалу [7].

Висновки:

У сучасних умовах висококваліфікований фахівець, який конкурентоспроможний на ринку праці, повинен досконало володіти комунікативними навичками. Здатність до ефективної комунікації є набутою, тому її треба розвивати та тренувати. Цим зумовлено підвищення вимог до професійних та особистісних якостей майбутніх медичних працівників.

Комунікативна компетентність є одним із основних пріоритетів сучасної якісної освіти та однією із важливих складових професійної культури лікарів. Ключова роль у реалізації зазначених ідей належить закладам вищої медичної освіти, оскільки саме тут формуються професійне мислення, комунікативна компетентність та майстерність майбутнього лікаря на етапі професійної підготовки.

Питання комунікативної компетентності вивчається і досліджується з філософської, психологічної, педагогічної позиції, а також вченими-лікарями. Для досягання відповідності зростаючим вимогам щодо рівня володіння комунікативними навичками важливим є використання спеціальних педагогічних підходів при підготовці фахівців медичного профілю як на додипломному, так і на післядипломному рівні.

Професійна комунікативна компетентність передбачає наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватись в навколишньому світі, вміння і навичок спілкування.

Література:

1. Балабанова К.Є. Основні характеристики комунікативної компетенції майбутнього фахівця / К. Є. Балабанова // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. «Пед. науки». – 2009. – Вип. 163. – С. 52–55
2. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів / М.М. Галицька // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2 (10). – С. 39–48
3. Гуменна І.Р. Комунікативна компетентність як одна із складових професійної культури майбутніх лікарів / І.Р.Гуменна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка, соціальна робота. – 2013. - Випуск 29. - С 42-45
4. Дроненко В. Г. Дослідження комунікативної компетентності майбутніх лікарів / В. Г. Дроненко // Медична освіта. – 2018. – № 4. – С. 41–46
5. Назарян Р.С. Теоретичні засади процесу формування комунікативної компетентності студентів-медиків / Назарян Р.С., Хмиз Т.Г., Кузина В.В. //

Актуальні проблеми сучасної медицини. - 2017. - Том 17, Випуск 4 (60). - С. 303-311

6. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 363 с.

7. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : уавчальний посібник для магістрантів і аспірантів / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

8. Семенов О.М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів / О.М.Семенов // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. - 2013. - С.266-270.

9. Уваркіна О. В. Комунікативна культура як фактор формування особистості студента-медика / О. В. Уваркіна // Інформенергетика III тисячоліття: соціолого-синергетичний та медико-екологічний підходи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2003. – № 2. – С. 156–157.

Сілкова О.В., Лобач Н.В., Макаренко В.І., Макаренко О.В., Саєнко М.В.
Полтавський державний медичний університет, м.Полтава, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПІДРУЧНИКІВ НА КАФЕДРІ ФІЗИКИ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

На сучасному етапі удосконалення вищої освіти одним із пріоритетних напрямків є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує доступність, ефективність освіти. Одним із шляхів досягнення даної мети є підготовка, впровадження електронних підручників. Переваги використання в освітньому процесі електронних підручників пояснюються активним впровадженням інформаційних технологій, які допомагають передавати матеріал з використанням засобів мультимедіа, зберігати великий обсяг інформації у зручному форматі, забезпечують швидкий доступ до необхідної інформації, саме тому їх використання дає змогу суттєво вплинути на результативність проведення занять, підвищити зацікавленість до навчання та сприйняття навчального матеріалу здобувачами освіти. [1.2]

На кафедрі фізики колективом були розроблені і впроваджені у навчальний процес електронні навчальні посібники «Медична і біологічна фізика», «Медична інформатика».

Посібники мають загальні ознаки, а саме:

- навчальний матеріал викладений на сучасному рівні досягнень науки;